

ZABRUŠANY, okr. Teplice, Ústecký kraj

Raně středověké hradiště

8.–11. století

Význam: Hradiště, předchůdce přemyslovského kastelánského hradu v Bílině.

Historie: Nejstarší doklady osídlení lokality pocházejí z pozdní doby kamenné, nicméně vrcholu svého významu došlo zabrušanské *hradiště v období od konce 8. do 11. století, kdy prošlo dvěma stavebními fázemi. Na přelomu 8. a 9. století byl na hradišti postaven jednoduchý *val, na jehož koruně mohla stát palisáda nebo kamenná zídka. V 10. století se plocha hradiště rozšířila a chránily ji tři pásy *opevnění s dřevohlinitou komorovou konstrukcí a *čelní kamennou plentou. Hradiště patrně ztratilo svůj význam na konci 10. století, kdy byl založen přemyslovský správní *hrad v Bílině.

První *archeologické výzkumy probíhaly na lokalitě již ve druhé

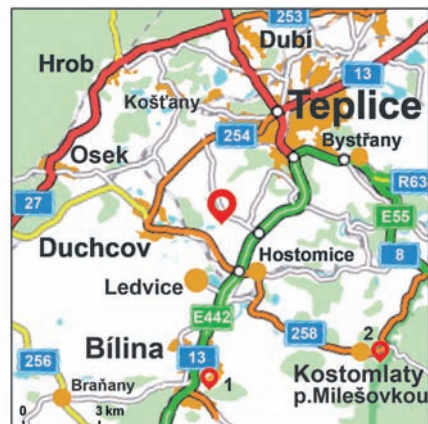
polovině 19. století. Pro archeologické poznání hradiště přinesl hlavní informace výzkum Z. *Váni v l. 1950 a 1951. Další etapa zkoumání je spojena se jménem A. Rusó, která se vedle terénního odkryvu věnovala i podrobnému zpracování nálezů z předchozích výzkumů.

S hradištěm patrně souvisejí nálezy z *mohyly (D) v nedalekých Želénkách. Tu prokoumal již v r. 1850 K. Frost, správce zámku v Křemýži. Ve výbavě jednoho ze tří pohřbů našel soubor zlatých a stříbrných šperků z druhé poloviny 9. století. Nález luxusních ozdob vedl k předpokladu, že v této mohyle mohla pohřbívat rodina vládců zabrušanského hradiště. Díky objevu v Želénkách tak bývá v zabrušanském hradišti spatřováno sídlo knížete Wistracha a jeho syna Slavitaha, proti nimž vytáhlo v r. 857 franské vojsko. Podobně

↑ Letecký snímek raně středověkého hradiště v Zabušanech. Dvě linie valů jsou zachyceny pomocí sněžných příznaků. Foto M. Gojda, 1995.

↗ Zlomek charakteristické keramiky tzv. zabrušanského typu. Podle Kotková 2012.

□ Plán lokality J. Mařík. Mapa okolí podle www_Zabušany.

jako v řadě dalších případů je však propojení raně středověkých písemných pramenů s konkrétní lokalitou nebo dokonce souborem nálezů velmi komplikované, ne-li nemožné.

Mezi keramikou z mladší fáze vývoje hradiště se ve vysokém počtu vyskytl specifický druh nádob s ostře lámanými stěnami a zdobenými pásy ryté výzdoby tvořenými otisky zvířecích zubů a kostí. Tento typ keramiky, který se v 10. století objevoval v oblasti mezi Českým středohořím a Krušnými horami na Litoměřicku a také na druhé straně Krušných hor v Sasku, byl pojmenován podle hradiště jako zabrušanský; nicméně Zabrušany nemůžeme považovat za jediné centrum jeho produkce. V tomto ohledu poskytl výmluvné důkazy výzkum keramiky zabrušanského typu nalezené v Sasku, který prokázal, že tyto nádoby byly vyráběny z místního materiálu.

Popis: Hradiště se nachází na severovýchodním okraji obce Zabrušany, na ostrožně nad soutokem potoka Bouřlivec a bezejmenné vodoteče. Pomístní název polohy zní, tak

jako u mnoha jiných ohrazených lokalit, „Švédské šance“ (např. →Bezemín, →Chloumek, →Skřípel). Plochu ostrožny o rozloze 5,5 ha původně rozdělovaly tři pásy opevnění, ale poslední vnější hradba (A) byla zničena při stavbě silnice mezi obcemi Zabrušany a Vsechlapy. Jelikož areál hradiště byl dlouhodobě zemědělsky obděláván, mají pozůstatky příčných opevnění chránících *akropoli (C) a *předhradí (B) pouze podobu pozvolných terénních vln, které převyšují okolí asi jen o 1 m. Na úvodní

fotografii jsou dobře viditelné díky tzv. sněhovým příznakům (zvýraznění nerovnoměrnou sněhovou pokrývkou), které v české krajině nastávají poměrně vzácně.

Obvodové opevnění ostrožny zničila eroze a zemědělská činnost, nebo místo něj mohlo stát jen lehčí ohrazení, které by se skládalo především z dřevěné palisády. Soudě podle zachovalé části původní komunikace, se původní vstup do hradiště pravděpodobně nacházel zhruba ve středu jihozápadní strany areálu

(v místě navigačního bodu). Jihovýchodně od hradiště patrně leželo další předhradí, o jehož opevnění však nic nevíme. [jm]

Literatura: Váňa 1951; Rusó 1991; Kotková 2012.

Navigační bod: N 50°36'23.33", E 13°47'12.66" (vstup od jihozápadu).

Přístup: Z doporučeného místa parkování před obecním úřadem ke kostelu sv. Šimona a Judy a napojit se na cestu procházející za ním k hradišti.

Rizika: Žádná. Hradiště je snadno dostupné po celý rok. Jeho plocha je zatravněná.

Okolí: [1] Bílina (TP), raně středověké hradiště: N 50°32'47.08", E 13°46'53.84" (6,8 km).

[2] Kostomlaty pod Milešovkou (TP), zřícenina hradu Sukoslav: N 50°33'15.31", E 13°52'46.37" (8,8 km).

↖ Zlaté šperky z „knížecího“ hrobu v Želénkách (D). K výbavě patřily např. zlaté hrozníčkovité náušnice, zlaté gombíky, pozlacená plaketa s jelenem nebo pozdně antická kamej. Národní muzeum v Praze, inv. č. H1-118.744, H1-118.743, H1-118.749.

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Číšecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,

na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.